

Kulturni utrip v srednji šoli

■ **Nevenka Tomšič-Iskra**, prof. slovenskega jezika in književnosti, poučuje na *Srednji šoli za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo* (SŠFKZ) v Ljubljani. V šolstvu dela 27 let, ima naziv mentorica.

V članku predstavljam možnost obeležitve pomembnih obletnic v srednji strokovni šoli, pri čemer sta pomembna dijakova samostojna izbira besedila in način predstavitve pred oddelkom. Dijakinje so pripravile govorni nastop za eno šolsko uro. Poleg pesmi, ki jih obravnavamo po učnem načrtu, so po svojem izboru predstavile tudi Župančičevo otroško poezijo.

Obeležitev pomembnih dni je za šolo velik projekt. Terja veliko dela: od iskanja dijakov, ki bi se želeli izpostaviti in pokazati svojo nadarjenost na določenem področju (glasbenem, plesnem, igralskem, literarnem) ter imeli željo nastopati pred vrstniki, do primerne prostora, v katerem bi gledalci, torej dijaki, varno spremljali ves program. Vse šole nimajo večnamenskega prostora za tovrstne prireditve, zato to rešujejo na različne načine. Tudi tako, da je prireditev izvedena in ponovljena večkrat.

Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo zadnji dve leti obeležuje kulturni praznik tudi na drugačen način. Slovenisti smo želeli, da postanejo dijaki dejavni ustvarjalci tega praznika. Odločili smo se, da vsako leto ta dan obeležimo z drugim literarnim ustvarjalcem. V šolskem letu 2018/19 smo izbrali Otona Župančiča, saj smo na ta način želeli praznovati 140-letnico njegovega rojstva. Ker naša šola izvaja štiri strokovne programe (kozmetični tehnik, farmacevtski tehnik, zobotehnik in tehnik laboratorijske biomedicine), se nam, slovenistom, zdi, da se moramo še bolj potruditi, da naredimo vsebine zanimive. Marsikdaj nas dijaki presenetijo s svojo izvirnostjo in pripravljenostjo za delo.

Katalog znanja za srednjo poklicno šolo ima v svojem izhodišču zastavljeno, da dijak najmanj enkrat v šolskem letu pripravi govorni nastop o poljubnem literarnem besedilu, pri tem pa upošteva zakonitosti govornega nastopanja, ki jih spozna pri

jezikovnem pouku. V prvem in drugem letniku poročajo o prebranem besedilu, v tretjem ga tudi vrednotijo, v četrtem pa primerjajo dve besedili in ju ovrednotijo.

Po učnem načrtu je obravnava Otona Župančiča umeščena v tretji letnik. Štiri šolske ure so namenjene predstavitvi avtorja ter obravnavi pesmi *Duma*, *Ti skrivnostni moj cvet* ter *Zvečer*. Obeležitev kulturnega praznika je načrtovana eno šolsko uro pred 8. februarjem.

Načrtovanje vsebin

Z načrtovanjem vsebin sem začela decembra. Dijakom sem ponudila možnost za referat o življenju in literarnem ustvarjanju Otona Župančiča. V tem šolskem letu sem poučevala v drugem, tretjem in četrtem letniku. Zdelo se mi je smiselno, da v tretjem letniku ponudim za predstavitev pesmi, ki so predpisane po učnem programu, ravno tako se mi je zdelo koristno, da v četrtem letniku izhajamo iz že znanih vsebin, obema dijakinjama, ki sta želeli pripraviti referat, pa sem ponudila, da si sami izbereta še pesmi, ki so jima blizu, in te interpretirata glede na svoje razumevanje. V drugem letniku (takšen je bil tudi dogovor v aktivu) pa sem dijakinji pustila 'proste roke' pri izbiri pesmi, želela pa sem, da izhaja iz otroške poezije.

Z dijakinjami, ki so se odločile za govorni nastop, sem se dogovorila o poteku ure: predstavitev avtorja s slikovnim gradivom,

interpretativna predstavitev ene od izbranih pesmi ter bralna predstavitev pesmi po lastnem izboru. Dijakinjam sem pustila čas za razmislek o vsebini in obsegu predstavitve, uporabi elektronskih drsnic ter zapisov za ostale dijake, da bi lažje sledili uri. Sledila sem njihovem zbiranju gradiva in nastajanju naloge.

Izbor besedil

Zanimiv se mi je zdel izbor dijakinje iz drugega letnika, ki je imela več možnosti pri oblikovanju ure. Izhajala je iz otroške poezije in izbrala pesmi *Otroci spuščajo mehurčke*, *Pismo*, *Ciciban – Cicifuj* in *Tri uganke* iz zbirke *Sto ugank*. Svoj izbor je utemeljila s tem, da so ji te pesmi prebiral starši in stari starši, uganke pa so v njej ponovno obudile otroško navdušenje. Posebej drag ji je bil spomin, povezan z dedkom, ki je vedno, ko je povedal pesem o ptici in Cicibanu, uporabljal različne glavo-ve za ptico in Cicibana. Ostale pesmi je izbrala iz zbirke *V zarje Vidove* in *Zimzelen pod snegom* ter svoj izbor utemeljila. Iz zbirke *V zarje Vidove* (1920): pesem *Joži Bercetu v spomin* (pesem je namenil svojemu prijatelju in jo povezal z misljo, da je življenje minljivo, a da smrt ni tako strašna); *Gledam* (primerjava narave – breze, smreke, hrasta – z družino in misel, da se v obeh okoljih počuti domače); *Na razpotju* (misel, da se človek vedno znajde

Oton Župančič Zvečer

Vsa tenka, vsa mirna
je zarja večerna,
da vidim zvezde skozi njo:
nad kupolo mračno
čez mesto temačno
se tiho v loku svetlem pno.

Golobov se dvoje
med nebom, vodo je
preneslo s perotmi blestečimi ...
Dovolj si trpelo,
kaj zahrepenelo,
srce, si spet po sreči mi?

na razpotju, pa vendar se »naše duše« vedno zlijejo s sanjami). Iz zbirke *Zimzelen pod snegom* (1945) pa ji je bil blizu citat na začetku pesmi *Iz naših dni*: »V spomin na tisti čas, ko sen je naš, kot zimzelen pod snegom, v tihi nadi se veselil pomladi.«

V tretjem in četrtem letniku je predstavitev pesnika potekala na osnovi treh besedil: *Ti skrivnostni moj cvet*, *Duma* in *Zvečer*. Če prva in tretja pesem še dopuščata tudi svojo interpretacijo, pa je *Duma* zahtevna pesnitev. Dijaki jo razložijo zgradbeno natančno, pri vsebini pa že potrebujejo učiteljevo pomoč. Obe dijakinji sta se pri svoji izbiri pesmi odločili za otroško poezijo iz zbirke Mehurčki. Ena je celo povedala, da se še spomni verzov: »Lenka se šeta, metla pometa ...« In tako se vedno znova potrjuje, da je stik z literaturo v otroštvu trden temelj za odnos do literature v kasnejšem času.

Drugi, tretji in četrti letnik

V tretjem letniku je dijakinja predstavila pesmi *Ti skrivnostni moj cvet* in *Duma*. V uvodu je omenila pesnikove sprehode z Matijo Jamo, slikarskim predstavnikom impresionizma, ki je pesnika uvedel v impresionistično doživljanje pokrajine. Pesem je navezala na njegovo prvo pesniško zbirko Čaša opojnosti, v kateri je pesem izšla in s katero je bil najbližje impresionističnemu mišljenju, saj je polna umetniškega zagona in vitalizma. Pesem je povezala z značilnostmi Župančičevega prvega obdobja ustvarjanja: s čustveno vznosenostjo, poudarjenim subjektivizmom, ki se naslaja nad čutno lepoto in bogastvom lastne duše. Izpostavila je osrednji simbol – rožo mogoto, čarobno triglavsko rožo, ki ima čudežno moč in je simbol tako poezije kot ljubezni. Pri tej razlagi si je pomagala tudi z berilom *Branja 3*.

Pesem *Duma* je postavila najprej v čas množičnega izseljevanja. Izpostavila je, da se »domovina z izseljenci širi v svet«. Pesem je vsebinsko razdelila na dva dela. Prvega je razložila kot prepletanje moškega in ženskega glasu, v drugem delu pa je izpostavila pesnika. Ženski glas je povezala z domovino, z idiličnim življenjem na kmetih. Ustavila se je pri metaforah »zelene poljane«, »pesem vetra in sonca«, »pesem srebrnih potokov in zlatih žit«,

s katerimi ženska vabi moškega domov. Odgovor tej pesmi je moški glas, ki poje hvalnico novemu življenju, prihodnosti. Sledilo je glasno branje, in sicer tako, da je vlogi razdelila med sošolke. Po branju je zastavila vprašanje, kako so doživeli žensko in moško pesem. Ženski glas se jim je zdel bolj poln domačnosti (nagelj), brezčasnosti in mirnosti, medtem ko je moški hiter, sunkovit, besedno bolj siromašen. Ta spoznanja je povezala tudi z dolžino verzov (ženska pesem ima daljše verze, moška kratke). V drugem delu pesnitve je izpostavila pesnikov spomin na lepoto pokrajine in mirno življenje v Beli krajini (obudi nekatere prizore iz mladosti: zanimiv se jim je zdel običaj na gregorjevo), hkrati pa tudi grozo, ki jo občuti ob tem, ko pomisli, da se ljudje odločijo za novo življenje nekje na tujem. S to razlago je napovedala drugi del pesnitve, ki jo je prebrala. V razlagi je najprej izpostavila simbol, ki se pojavi na koncu – simbol školjke. Ta del je povezala s pesnikovo bolečino, da domovina ne ponuja takih možnosti za razvoj kot tujina, ter vprašanjem, ali se bodo naši izseljenci sploh vrnili domov. Dotaknila se je tudi pesnikove želje, da bi morala domovina nuditi vse tisto, kar ima tujina. Dijakinja je v pesmi čutila vitalizem. Pesnitev se ji je zdela pomembna, razbrala je pesnikov odnos do naroda, domovine in slovenstva. Zdela se ji je globoka osebna izpoved.

Pesem *Zvečer* je dijakinja 4. letnika najprej poskušala postaviti v prostor in čas. Vsebinsko in zgradbeno jo je razdelila na dva dela. Prvi del je predstavila kot impresijo večernega neba, drugega pa kot bežni let dveh golobov. Zunanje dogajanje je povezala z občutji lirskega subjekta. V prvem je tesnobno občutje razbrala iz metafor »kupola mračna«, »mesto temačno«. V drugem delu pa je metaforo »bleščeče peruti« povezala s hrepenenjem lirskega subjekta po sreči, ljubezni. S tem je utemeljila, da impresija prehaja v refleksijo. V golobu je prepoznala simbol ljubezni, hrepenenja in upanja. Sošolkam je zastavila vprašanje, s katero pesmijo bi lahko primerjali Župančičevo pesem in zakaj. Primerjale so s Kettejevo pesmijo *Na trgu* (hrepenenje po ljubezni), *Strniševo Večerno pravljico* (motiv noči) in Rilkejevo pesmijo *Panter* (motiv ujetosti).

Oton Župančič Ciciban – cicifuj

Ciciban teče v zeleni dan;
ptičica znanka v goščavi
vsak dan lepo ga pozdravi:
»Ciciban, Ciciban, Ciciban,
Ciciban, dober dan.«

Ciciban, kaj pa je danes, čuj!
Kaj ti to ptička preprega?
Po vsej dobri odmeva:
»Cicifuj, Cicifuj, Cicifuj,
Cicifuj, fej in fuj!«

Ciciban misli: »Zakaj Cicifuj?«
Takrat si roke zagleda,
pa se domisli: »Seveda.
Danes se nisem umil še, fej, fuj,
danes sem res Cicifuj!«

Bister potoček se vije čez plan,
preko kremenov se lije;
Ciciban v njem se umije,
ptička zapoje spet: »Ciciban,
Ciciban, dober dan!«

Sklepne misli

Govorni nastopi imajo veliko dobrih lastnosti. Dijak se znajde pred vprašanjem, kaj je smiselno vključiti v šolsko uro, da bo ta učinkovita; kako predstaviti pesem, da bo zanimiva sošolcem (branje poezije in predstavitev vsebine); kako izdelati elektronske drsnice, da bodo vsebovale bistvene elemente in ne bo vse en sam tekst, ki ga dijak bere med svojo predstavitvijo; koliko vsebine izbrati, da bo smiselno predstavljena v eni šolski uri; kako preveriti, da so sošolci usvojili nekaj osnovnih izhodišč, nakazanih v uri; kako predstaviti svoj referat čim bolj samostojno ter se ob opravljenem delu tudi kaj naučiti. ◀

Literatura

- Ambrož, Darinka (idr.) (2011): *Branja 3: berilo in učbenik za tretji letnik gimnazij in štiriletnih strokovnih šol*, 1. izd., 2. natis. Ljubljana: DZS.
- Srednje poklicno izobraževanje. Katalog znanja. Slovenščina* (2007). Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje.
- Župančič, Oton (1971): *V zarje Vidove*, izbrano delo št. 2. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Župančič, Oton (1970): *Zimzelen pod snegom*. Ljubljana: DZS.
- Župančič, Oton (1972): *Ciciban*, prirejeno po 1. izd. iz leta 1932. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Župančič, Oton (1919): *Sto ugank*. Ljubljana: Omladina.